

Labdien, cienījamie kolēģi un domubiedri!

Latviešu valodas aģentūras īstenotajā ESF projektā „Atbalsts valsts valodas apguvei un bilingvālajai izglītībai” laikā no 2010. gada oktobra līdz 2011. gada aprīlim SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” īstenoja plašu pētījumu „Latviešu valodas apguvi ietekmējošie faktori un lietojuma vide”. Pētījuma mērķis bija noskaidrot, izvērtēt un salīdzināt latviešu valodas apguvi ietekmējošos faktorus un lingvistiskās vides veidošanās nosacījumus skolās ar latviešu mācībvalodu un skolās, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas. Pētījumā tika aptaujāti vairāk nekā 1200 skolēni, 500 skolēnu vecāki, 800 skolotāji un 100 skolu administrācijas darbinieki sešos Latvijas plānošanas reģionos, kā arī intervēti 20 latviešu valodas apguves jomas eksperti.

Viens no pētījuma uzdevumiem bija sniegt piecu galveno ietekmējošo faktoru paplašinātu aprakstu un analīzi. Pētījumā iegūtie dati un informācija kā būtiskākos latviešu valodas apguves kvalitātes ietekmes faktorus ļauj minēt:

1) latviešu valodas lietošanas iespējas, lietošanas vides nosacījumus;

2) latviešu valodas konkurētspēju, ekonomisko vērtību;

3) attieksmi pret latviešu valodu (gan sabiedrībā kopumā, gan dažādās mērķa grupās);

4) politiskos latviešu valodas lietojuma nosacījumus – izglītības politiku, tiesisko regulējumu;

5) mācību materiālu atbilstību, pieejamību, pievilcību, mācību iespēju pieejamību.

Noslēdzies pētījums „Latviešu valodas apguvi ietekmējošie faktori un lietojuma vide”

Latviešu valodas lietošanas iespējas, lietošanas vides nosacījumi

Latviešu valodas lietošanas vides un iespēju aspektā novērojams izteikts dalījums starp valodas prasmi un tās praksi, lietošanu. 61% mazākumtautību skolu skolēnu novērtē, ka labi zina latviešu valodu, un 77% apgalvo, ka pēdējā gada laikā viņu latviešu valodas zināšanas ir uzlabojušās, tomēr vienlaikus ikdienas komunikācijā 82% skolēnu atzīst, ka vismaz dažkārt nonāk grūtībās nepietiekamu latviešu valodas prasmju dēļ. Tas liecina, ka mazākumtautību skolu skolēniem nav pietiekami daudz iespēju vai motivācijas latviešu valodu lietot ikdienā.

Ņemot vērā, ka tikai 37% latviešu mācībvalodas skolu skolēnu savas krievu valodas zināšanas vērtē kā labas, savukārt 44% mazākumtautību un 58% latviešu mācībvalodas skolu skolēnu apgalvo, ka viņu angļu valodas zināšanas ir labas, latviešu valodas izteikts konkurents ir angļu valoda. Pie tam – tai ir potenciāls kļūt par ikdienas komunikācijas valodu latviešu un krievu jauniešu vidū, uz ko norāda arī vairāki pētījumā intervētie eksperti. Šādā kontekstā latviešu valodas lietošanas iespējas mazākumtautību skolu skolēnu vidū vēl vairāk sašaurinās, kā arī, ņemot vērā, ka angļu valodu uzskata par ļoti būtisku valodu darba tirgū, tas mazina jauniešu motivāciju papildus apgūt un praktizēt latviešu valodu, bet vairāk pievērsties angļu valodas apguvei un praksei (tai skaitā, savstarpējā komunikācijā).

Latviešu valodas lietošanas iespējas varētu sekmēt skolotāju lielāka aktivitāte un vēlēšanās ikdienas komunikācijā skolā izmantot latviešu valodu, īpaši ņemot vērā, ka 88% mazākumtautību skolu skolotāju apgalvo, ka labi pārvalda

Komentāri

Vineta Vaivade
*LVA Izglītības daļas
metodiķe*

Pētījums apliecina, ka mazākumtautību izglītības satura reforma ir sekmējusi labvēlīgas attieksmes veidošanos pret latviešu valodu, veicinājusi latviešu valodas apguves iespējas un nodrošinājusi kvalitatīvu pedagoģisku procesu latviešu valodā un mācību priekšmetos, kurus māca bilingvāli vai latviski.

Roberts Ķīlis
*pētījuma darba grupas
konsultants,
SIA „Analītisko pētījumu
stratēģiju laboratorija*

latviešu valodu.

Latviešu valoda salīdzinoši visbiežāk kā galvenā komunikācijas valoda tiek lietota, iepērkoties veikalā – 37% mazākumtautību jauniešu apgalvo, ka iepērkoties visbiežāk runā latviešu valodā (jauniešu vecāku mērķa grupā pat 71% aptaujāto apgalvo, ka iepērkoties galvenokārt lieto latviešu valodu). Tas zināmā mērā liecina, ka sabiedrība kopumā var būt un arī ir latviešu valodas lietošanu stimulējoša vide un nosacījums.

Masu mediju pieejamība un lietošana latviešu valodā lielā mērā var ‘kalpot’ par netiešu valodas lietošanas veicinošu faktoru, tomēr Latvijas situācijā novērojams ļoti izteikts informatīvo telpu dalījums latviešu un krievu auditorijās. Arī dotā pētījuma dati to apliecina – mazāk kā 1/10 mazākumtautību skolu skolēnu TV skatās vai internetu lieto galvenokārt latviešu valodā. Tas rada divējādas sekas – no vienas puses, masu mediji absolūtajā vairākumā gadījumu nekādā veidā pat teorētiski nesekmē latviešu valodas apguvi un nemotivē apgūt latviešu valodu, un, no otras puses, informatīvo telpu izteikts dalījums nosaka arī atšķirīgu nacionāla un lokāla līmeņa aktualitāšu interpretāciju, uztveri un izpratni, kas kopumā nesekmē dažādu valodu nesēju grupu integrāciju.

Masu mediju lietojumā latviešu valodas izplatības sašaurināšanās novērojama arī latviešu mācībvalodas skolu skolēnu mērķa grupā – aptuveni 1/5 aptaujāto TV skatās un internetu lieto angļu valodā. Tātad latviešu jauniešu mērķa grupā izteikts konkurents latviešu valodai ir angļu valoda. Lai gan tās ietekme pagaidām nav nospiedoša, tomēr ir ievērojama un visdrīzāk ar potenciālu pieaugt, ņemot vērā angļu valodas lielāku ekonomisko vērtību un konkurētspēju.

Viens no būtiskākajiem valodas ekonomiskās vērtības vai

Latviešu valodas konkurētspēja, ekonomiskā vērtība

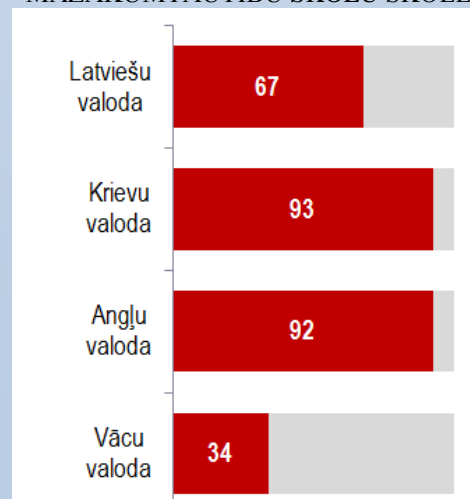
konkurētspējas rādītājiem ir mērķa grupu vēlme iegūt izglītību tajā. Kā liecina dotā pētījuma dati, latviešu valodas konkurētspēja šādā aspektā ir ļoti vāja – tikai 21% mazākumtautību skolu skolēnu vēlētos vidējo izglītību iegūt

SLA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija” realizētajā pētījumā, kurā aptaujāti kopumā vairāk kā 2500 respondentu, iegūti dati par ļoti plašu jautājumu loku, kas skar latviešu valodas apguvi un lietošanu kā mazākumtautību, tā arī latviešu mācībvalodas skolās.

Pētījuma viens no būtiskākajiem secinājumiem ir konstatētais fakts, ka līdzšinējā valsts valodas mācīšanas politika skolās ir bijusi sekmīga.

Šo un pētījuma ziņojumā iekļauto daudzo vēl citu datu kopums liecina, ka valodas apguve un attieksme pret to ir ievērojami uzlabojusies, kas ļauj bilingvālās izglītības realizāciju uzskatīt par Latvijas veiksmes stāstu. Pētījuma dati arī liecina, ka daudz nopietnāks izaicinājums šobrīd ir angļu valodas ekonomiskās vērtības pārākums gan mazākumtautību, gan latviešu mācībvalodas skolu skolēnu mērķa grupās.

Cik noderīgas turpmākajā dzīvē Tev būs šādu valodu zināšanas? (%) MAZĀKUMTAUTĪBU SKOLU SKOLĒNI

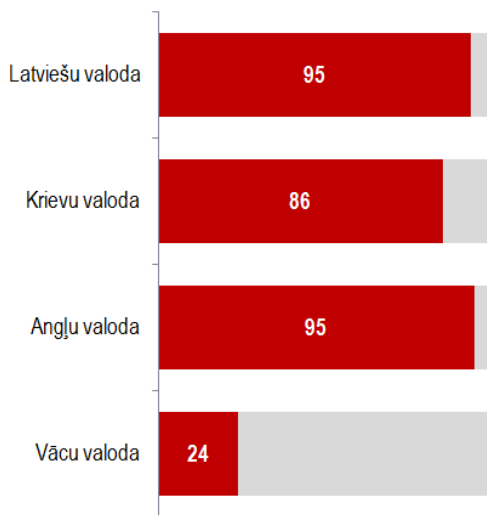
latviešu valodā, tikai 6% - iegūt augstāko izglītību latviešu valodā un tikai 6% - strādāt savā profesijā latviešu valodā. Dominējoša, protams, ir krievu valodas izvēle visos šajos vērtējuma aspektos, tomēr izteikta ir angļu valodas ‘pievilcība’ – 12% jauniešu vēlētos iegūt vidējo izglītību, 30% - augstāko un 29% - strādāt savā profesijā angļu valodā. Tātad kā alternatīva krievu valodai drīzāk tiek uzverta angļu, nevis latviešu valoda. Pie tam – angļu valodas izteiktā konkurence ar latviešu valodu novērojama arī latviešu mācībvalodas skolu skolēnu mērķa grupā – 16% jauniešu vēlētos iegūt vidējo izglītību, 38% - augstāko izglītību, bet 31% - strādāt savā nākotnes profesijā angļu valodā. Jāpiebilst, ka arī jauniešu vecāki lielā mērā atbalsta šādu savu bērnu izvēli (lai arī ne tik izteikti kā jaunieši paši).

Tai pat laikā iespēja iegūt augstāko izglītību latviešu valodā pētījumā atklājas kā izteikts motivators apgūt latviešu valodu labā līmenī – 78% mazākumtautību skolu skolēnu tieši augstākās izglītības pieejamību latviešu valodā novērtē kā ietekmīgāko faktoru valodas apgūvē jauniešu vidū (skolēnu vecāku vidū šī faktora nozīmība tiek vērtēta vēl augstāk – 87%).

Visdrīzāk nav runa par to, ka angļu valoda varētu aizstāt latviešu valodu, bet gan par to, ka latviešu valoda kļūst par trešo, nevis otro izvēli. Vērtējot dažādu valodu nozīmīgumu savā turpmākajā dzīvē, mazākumtautību skolu skolēni 92% gadījumu kā noderīgu novērtē angļu valodu (tikpat augstā līmenī kā dzimto, krievu valodu), savukārt 67% gadījumu – latviešu valodu. Un arī latviešu mācībvalodas skolu skolēnu vidū situācija ir līdzīga – 95% uzskata, ka noderīga būs latviešu un angļu valoda un 86%, ka noderīga būs krievu valoda, tātad visas trīs galvenās valodas tiek vērtētas kā aptuveni vienādi noderīgas un būtiskas. Līdzīga ir situācija attiecībā uz dažādu valodu noderīgumu darba tirgū – 85% mazākumtautību skolu skolēnu uzskata, ka, lai atrastu labu darbu, viņiem noteikti būs nepieciešamas angļu valodas zināšanas, un 73% - ka būs nepieciešamas latviešu valodas zināšanas (latviešu mācībvalodas skolu skolēnu vidū attiecīgi – 89% un 80%).

Cik noderīgas turpmākajā dzīvē Tev būs šādu valodu zināšanas? (%)

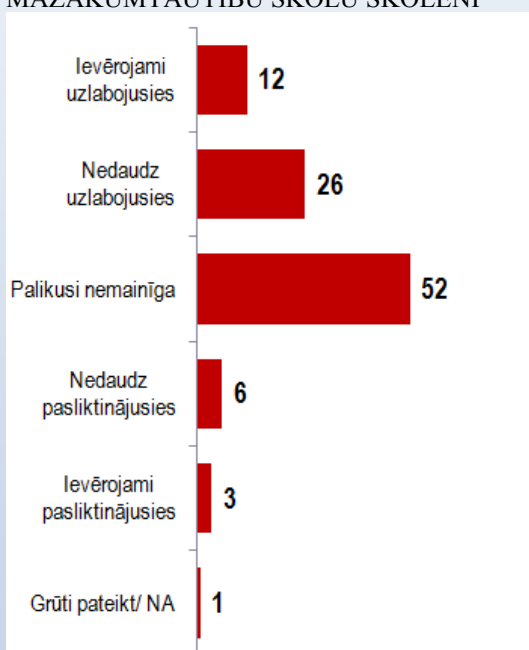
LATVIEŠU MĀCĪBVALODAS SKOLU
SKOLĒNI

Bāze: visi respondenti - latviešu mācībvalodas skolu skolēni, n=626

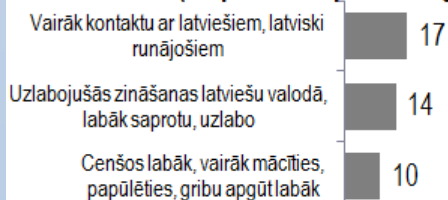
Kā pēdējā gada laikā ir mainījusies Tava attieksme pret latviešu valodu? (%)

MAZĀKUMTAUTĪBU SKOLU SKOLĒNI

Bāze: visi respondenti - mazākumtautību skolu skolēni, n=620

Kādēļ attieksme uzlabojusies? TOP5 (respondentu pašu sniegtās atbildes)

Sekojoši – arī latviešu valoda vairumā gadījumu tiek uzskatīta par noderīgu, tomēr ne tik izteikti kā angļu valoda.

Attieksme pret latviešu valodu parasti tiek identificēta

Attieksme pret latviešu valodu

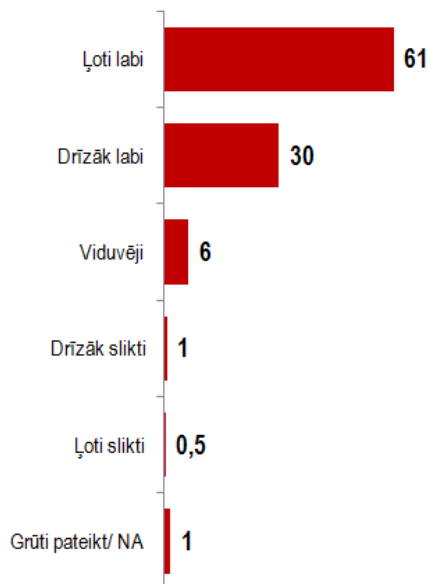
kā viens no būtiskākajiem faktoriem latviešu valodas apguves sekmēšanā vai bremzēšanā, uzskatot, ka tiešo mērķa grupu negatīva vai rezervēta attieksme pret valsts valodu mazina mazākumtautību skolēnu motivāciju un ieinteresētību apgūt to.

Dotā pētījuma kontekstā attieksmes aspektā iegūti tikai pozitīvi vērtējumi, tādēļ nav pamata apgalvot, ka attieksme pret latviešu valodu šobrīd ir valodas apguvi bremzējošs faktors, lai gan, protams, tās ietekmi nevar noliegt pilnībā un atsevišķās mērķa grupās tā var būt pat būtiska.

Aptuveni 1/2 aptaujāto jauniešu novērtē, ka pēdējā gada laikā viņu attieksme pret latviešu valodu nav mainījusies, savukārt aptuveni 2/5 – ka tā ir uzlabojusies, kas kopumā ļauj secināt, ka vismaz pašnovērtējumos jauniešu attieksme pret latviešu valodu ir pozitīva. Pašnovērtējums, protams, var būt ļoti subjektīvs un dažādu ietekmes faktoru dēļ maldīgs, tomēr dotā pētījuma kontekstā būtisks ir netiešs novērojums – nevienā no pētījuma mērķa grupām nav novērojama izteikta vēlme demonstratīvi deklarēt savu rezervēto vai negatīvo attieksmi pret latviešu valodu, kas noteikti būtu novērojama situācijā, ja mērķa grupu attieksme ir emocionāli sakāpināti negatīva.

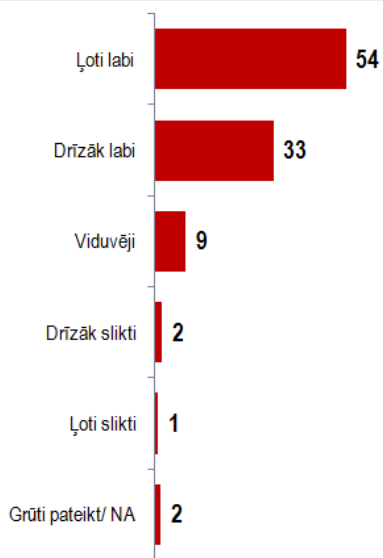
To, ka attieksme nav būtiskākais valodas apguves faktors, pētījumā pierāda arī dažādu valodas apguves faktoru ietekmes novērtējumi – no par ietekmīgiem un nozīmīgiem visbiežāk novērtētajiem pieciem faktoriem tikai viens bijis par attieksmi pret valodu: augstākās izglītības pieejamība latviešu valodā (78% mazākumtautību skolu skolēnu un 87% viņu vecāku to uzskata par valodas apguvi ietekmējošu), latviešu valodas izmantošanas iespējas ikdienā (attiecīgi – 77% un 92%), skolotāju attieksme pret latviešu valodu (77% un 88%), latviešu valodas mācību materiālu saprotamība (77% un 93%), kā arī lielākas iespējas atrast labāku darbu, ja zina latviešu valodu

Cik labi Tavi skolotāji māca skolēniem latviešu valodu? (%)
MAZĀKUMTAUTĪBU SKOLU SKOLĒNI

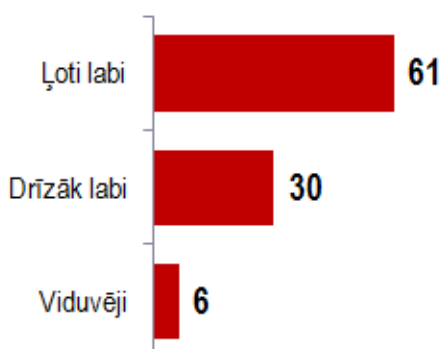
Bāze: visi respondenti - mazākumtautību skolu skolēni, n=620

Cik labi Tavi skolotāji māca skolēniem latviešu valodu? (%)
LATVIEŠU MĀCĪBVALODAS SKOLU SKOLĒNI

Bāze: visi respondenti - latviešu mācībvalodas skolu skolēni, n=626

Cik labi Jūsu bērnu skolotāji māca skolēniem latviešu valodu? (%)
MAZĀKUMTAUTĪBU SKOLU SKOLĒNI

(75% un 96%). Kā redzams, faktoru būtiskuma vērtējumos prevalē racionāli faktori – valodas prakses iespējas, valodas konkurētspēja, mācību materiālu kvalitāte– pie tam, gan skolēnu, gan viņu vecāku mērķa grupās.

Izteikti pozitīvie skolotāju darba latviešu valodas

Latviešu valodas apguves pedagoģiskie nosacījumi

pasniegšanā novērtējumi, kā arī skolēnu un vecāku pozitīvās attieksmes vērtējumi liecina, ka līdzšinējā valsts valodas un izglītības politika ir tikusi sekmīgi realizēta un visumā sasniegusi pozitīvos mērķus.

Mācību materiālu atbilstība, pieejamība, pievilcība, mācību iespēju pieejamība

Mācību materiāli kopumā tiek atzīti par būtisku faktoru valodas apguves procesā – 62% mazākumtautību skolu skolēnu un 86% skolēnu vecāku novērtē, ka interesantu mācību grāmatu pieejamība latviešu valodā ir valodas apguvi ietekmējošs faktors. Pētījumā detalizētāk netika analizēts mācību materiālu aspekts, tādēļ padziļinātāku analīzi un interpretāciju šiem rādītājiem nav iespējams dot. Tomēr jāpiebilst, ka arī ekspertu intervijās nereti ticis norādīts, ka mācību materiālu atbilstība un satura pievilcība skolēniem ir būtisks faktors, kas var ietekmēt valodas apguvi jauniešu vidū.

Kopumā iespējas apgūt latviešu valodu tiek vērtētas kā pilnībā pietiekamas – 93% mazākumtautību skolu skolēnu novērtē, ka viņiem ir pietiekamas vai pat visas iespējas apgūt latviešu valodu (tādu pat viedokli pauž 88% skolēnu vecāku un 99% skolotāju). Tas nozīmē, ka piedāvājuma aspektā problēmu latviešu valodas apgūvē nav. Tas gan arī nenozīmē, ka pieprasījums ir tikpat liels kā piedāvājums, **tomēr no piedāvājuma viedokļa dotā pētījuma dati ļauj secināt, ka iespējas apgūt valodu ir pietiekamas.**